

ÚVOD 9

PRVNÍ KAPITOLA

ZÁKLADNÍ POJMY 11

1.1 Kategorie a druhy motorových vozidel	11
1.1.1 Kategorie vozidel	11
1.1.2 Druhy vozidel	11
1.2 Hlavní části motorových vozidel	11
1.2.1 Osobní automobily	11
Podvozek	11
Poháněcí soustava	11
Samonosná karosérie	12
Příslušenství	12
Výstroj	12
Výbava	12
1.2.2 Nákladní automobily	12
Strojový spodek	12
Karosérie	12
Příslušenství	12
Výstroj	12
Výbava	12
1.3 Hmotnosti automobilu	12
1.3.1 Pohotovostní hmotnost kompletního vozidla	12
1.3.2 Konstrukční celková hmotnost	12
1.3.3 Přípustná celková hmotnost	12
1.3.4 Konstrukční užitečná hmotnost	12
1.3.5 Přípustná užitečná hmotnost	13
1.3.6 Největší konstrukční hmotnost na nápravu	13
1.3.7 Nejvyšší přípustná hmotnost na nápravu	13
1.3.8 Nejvyšší konstrukční přípojná hmotnost	13
1.3.9 Nejvyšší přípustná přípojná hmotnost	13
1.3.10 Nejvyšší konstrukční hmotnost přívěsové nebo návěsové jízdní soupravy	13
1.3.11 Nejvyšší přípustná hmotnost přívěsové nebo návěsové jízdní soupravy	13
1.4 Základní rozměry automobilů	13
1.4.1 Předpoklady pro určení rozměrů	13
1.4.2 Vnější rozměry automobilu	13
Rozvor [A]	13

Délka automobilu [B]	14
Převis [C, D]	14
Rozchod [E, F]	14
Šířka automobilu [G]	14
Výška automobilu [H]	15
Světlá výška automobilu [J]	15
Nájezdový úhel [K, L]	15
Výška rámu nad vozovkou [M] (u užitkových automobilů)	15
Vyložení závěsného zařízení [N]	17
Výška závěsného zařízení [P]	17
1.4.3 Vnitřní rozměry osobního automobilu (obr. 1.5)	17
1.4.4 Ložné rozměry (rozměry zavazadlového prostoru) (obr. 1.6) ..	17
Maximální ložné rozměry [a, b, c]	17
Čisté ložné rozměry [a, b, c ₁]	18
Výška ložné plochy [d]	18
Ložný objem (dm ³ , m ³)	18
1.5 Základní koncepce osobních automobilů	18
1.5.1 Klasická koncepce	18
Výhody	18
Nevýhody	19
1.5.2 Přední pohon	19
Výhody	19
Nevýhody	19
1.5.3 Zadní pohon	19
Výhody	19
Nevýhody	19
1.6 Základy dynamiky motorových vozidel	20
1.6.1 Poloměry automobilního kola (je myšleno kolo včetně pneumatiky)	20
Druhy poloměrů	20
Příklad	20
1.6.2 Adheze	21
Příklad	21
1.6.3 Jízdní odpory	21
Odpor valení	21
Odpor vzdušný (aerodynamický)	22
Odpor proti stoupání	22
Odpor proti zrychlení	23
1.6.4 Rovnováha sil na vozidle	23
Grafické znázornění vztahu mezi tažnou silou a rychlosť vozidla v závislosti na jízdních odporech ..	23

1.6.5 Směrová stabilita vozidla	24
Síly působící na vozidlo	
při směrové úchylce (obr. 1.16) ..	24
Vozidlo přetáčivé	24
Vozidlo nedotáčivé	25
1.7 Třídění osobních automobilů	25
1.7.1 Karosérie osobních	
automobilů	26

DRUHÁ KAPITOLA KAROSÉRIE 29

2.1 Účel	29
2.2 Umístění na vozidle	29
2.3 Jednostopá motorová vozidla	30
2.4 Dvoustopá motorová vozidla	30
2.4.1 Osobní automobily	30
S uzavřenou karosérií	30
S měnitelnou karosérií	31
S otevřenou karosérií	31
2.4.2 Autobusy	32
2.4.3 Užitková vozidla	33
Dodávkové automobily	33
Nákladní automobily	33
Tahače	34
2.5 Připojná vozidla	35
2.6 Jízdní soupravy	35
2.7 Požadavky na karosérii z hlediska	
bezpečnosti	35
2.7.1 Aktivní bezpečnost	35
Jízdní bezpečnost	35
Kondiční bezpečnost	35
Pozorovací bezpečnost	35
Ovládací bezpečnost	36
2.7.2 Pasivní bezpečnost	36
Vnější bezpečnost	36
Vnitřní bezpečnost	36

TŘETÍ KAPITOLA RÁMY 37

3.1 Účel	37
3.2 Umístění na vozidle	37
3.3 Požadavky na rám	37
3.4 Druhy rámů	37
3.4.1 Rámy automobilů	37
Rám obdélníkový (žebřinový)	
(obr. 3.1)	37
Rám křížový (obr. 3.2)	37
Rám páteřový	37

Rám plošinový (obr. 3.5)	38
Rám smíšený	38
Rám pomocný	38
Rám příhradový	38
Rám obvodový (perimetrický)	
(obr. 3.6)	38
3.4.2 Rámy motocyklů	38
Rám otevřený (obr. 3.7)	38
Rám uzavřený (obr. 3.8)	39
Rámy z lehkých slitin (obr. 3.9) ..	39

ČTVRTÁ KAPITOLA ODPRUŽENÍ 41

4.1 Účel	41
4.2 Umístění na vozidle	41
4.3 Některé důležité pojmy	41
4.3.1 Kmitání	41
4.3.2 Frekvence vlastních kmitů	
pružiny	41
4.3.3 Tuhost pružiny	42
4.3.4 Kvalita odpružení	42
Hmotnost odpružených částí	42
Hmotnost neodpružených částí ..	42
4.4 Systém odpružení vozidla	42
4.4.1 Hodnocení jednotlivých	
druhů pružin nebo pružicích	
systémů	42
4.5 Odpružení ocelovými pružinami	43
4.5.1 Listová pera	43
Konstrukce (obr. 4.3)	43
Progresivita pěrování (obr. 4.4) ..	43
Umístění na vozidle	44
Vlastnosti listových per	44
4.5.2 Vinuté pružiny	44
Konstrukce	44
Progresivita pěrování	44
Umístění na vozidle	45
Vlastnosti vinutých pružin	45
4.5.3 Zkrutné (torzní) tyče	46
Konstrukce (obr. 4.11)	46
Progresivita pěrování	46
Umístění na vozidle	46
Vlastnosti zkrutných tyčí	46
4.6 Pryžové, pneumatické	
a hydropneumatické pružiny	46
4.6.1 Pryžové pružiny	46
Konstrukce	46
Vlastnosti pryžových pružin	47

4.6.2 Pneumatické odpružení	47
Konstrukce	47
Umístění na vozidle	48
Vlastnosti pneumatických pružin	48
4.6.3 Hydropneumatické pružiny	48
Konstrukce	48
Hydropneumatický pružicí systém s proměnnou tvrdostí pružin	50
Vlastnosti hydropneumatického odpružení	52
PÁTÁ KAPITOLA TLUMIČE A STABILIZÁTORY	53
5.1 Tlumiče	53
5.1.1 Účel	53
5.1.2 Umístění na vozidle	53
5.1.3 Základní pojmy	53
Základní rozdělení tlumičů	53
5.1.4 Konstrukce tlumičů	53
Tlumiče kapalinové	53
Tlumiče plynokapalinové	54
Některé další druhy tlumičů	55
5.1.5 Udržování konstantní vzdálenosti podlahy vozidla od náprav (světlé výšky)	58
Tlumič se samočerpacím účinkem (obr. 5.9)	58
Tlumič u pneumatického pěrování	59
5.2 Stabilizátory	59
5.2.1 Účel	59
5.2.2 Umístění na vozidle	59
5.2.3 Zkrutné stabilizátory	59
Konstrukce	59
Činnost stabilizátoru	60
Další možná provedení	61
5.2.4 Kapalinové stabilizátory	61
5.2.5 Elektronicky řízené stabilizátory	62
6.1 Účel	63
6.2 Umístění na vozidle	63
6.3 Rozdělení náprav	63
6.3.1 Podle konstrukce (viz 6.5)	63
6.3.2 Podle vztahu k pohonu vozidla	63
6.3.3 Podle vztahu k řízení vozidla	63
6.4 Hlediska pro hodnocení náprav	63
6.4.1 Vznik boční síly	63
6.4.2 Vznik gyroskopického momentu (obr. 6.1)	63
6.4.3 Samořízení nápravou	63
6.5 Rozdělení náprav podle konstrukce	64
6.5.1 Tuhé nápravy	64
Nápravnice	64
Mostové nápravy	65
Vlastnosti tuhých náprav	66
6.5.2 Náprava De-Dion (obr. 6.11)	66
6.5.3 Výkynné nápravy	67
Nápravy kyvadlové	67
Náprava úhlová (obr. 6.16)	68
Náprava se dvěma příčními rameny ve tvaru lichoběžníku (lichoběžníková) (obr. 6.18)	69
Náprava kliková (obr. 6.21)	70
Náprava McPherson (obr. 6.26)	72
Nápravy s víceprvkovým závěsem	74
SEDMÁ KAPITOLA KOLA A PNEUMATIKY	79
7.1 Účel (kolo včetně pneumatiky)	79
7.2 Umístění na vozidle	79
7.3 Kola (pouze kovové části)	79
7.3.1 Konstrukce kola	79
Kola disková	79
Kola hvězdicová	79
Kola drátová	80
7.3.2 Konstrukce ráfků	80
Ráfky jednodílné	80
Vícedílné ráfky (ploché)	80
Ráfky Trilex (obr. 7.8)	81
7.3.3 Označování ráfků (obr. 7.9)	81
Prohloubené ráfky	81
Ploché ráfky	81
7.3.4 Uložení kol na nápravě	81
Způsoby uložení	82
7.4 Pneumatiky	83
7.4.1 Konstrukce pneumatiky (obr. 7.14 je na str 74)	83
Kostra (5)	83
Nárazník (6)	83
Běhoun (1)	84
Patka pláště (4)	85
Bok pláště (3)	85
7.4.2 Bezdušové pneumatiky (obr. 7.16)	85

7.4.3 Kontrola tlaku v pneumatikách	85	Druhy bubnových brzd	97
7.4.4 Označování pneumatik	86	Rozpěrné zařízení	99
Rozměr	86	Brzdový buben	100
Profilové číslo	86	Brzdové čelisti	100
Nosnost pneumatiky (tab 7.1)	86	Zařízení pro seřízení brzdových čelistí	100
Rychlostní kategorie (tab. 7.2)	86	8.6.3 Kotoučové brzdy	101
Slovní označení	86	Konstrukce a princip činnosti (obr. 8.17)	101
Indikátor opotřebení TWI	87	Vlastnosti	101
Příklady označení	88	Kotoučová brzda s pevným třmenem (obr. 8.18)	102
OSMÁ KAPITOLA		Kotoučová brzda s plovoucím třmenem	102
BRZDY	91	Brzdový kotouč	103
8.1 Rozdělení brzdových soustav podle účelu	91	8.6.4 Brzdové obložení	104
8.1.1 Provozní brzdová soustava	91	8.6.5 Brzdová kapalina	105
8.1.2 Nouzová brzdová soustava	91	8.6.6 Uspořádání brzdových okruhů	105
8.1.3 Parkovací brzdová soustava	91	Uspořádání „přední/zadní“ („II“)	105
8.1.4 Zpomalovací brzdová soustava	91	Uspořádání „diagonální“ („X“)	105
8.2 Umístění na vozidle	91	Uspořádání „trojúhelníkové“ („LL“)	105
8.3 Základní pojmy	91	8.6.7 Brzdová soustava s posilovačem	106
8.3.1 Doba brzdění (s)	91	Účel	106
8.3.2 Dráha brzdění (s)	92	Podtlakový posilovač brzd	106
8.3.3 Brzdná dráha (m)	92	Elektronicky řízený podtlakový posilovač brzd BAS (brzdový asistent) (obr. 8.25)	108
8.3.4 Brzdné zpomalení a (může být označeno i b) ($m \cdot s^{-2}$)	92	Hydraulický posilovač brzd (obr. 8.26)	108
8.4 Zákonné předpisy (výpis)	92	8.6.8 Rozdělení brzdné síly	109
8.5 Druhy brzdových soustav podle zdroje energie	92	Omezovač brzdné síly (hydraulický omezovač tlaku)	109
8.5.1 Přímočinná brzdová soustava	92	Regulátor brzdné síly (hydraulický regulátor tlaku)	110
8.5.2 Brzdová soustava s posilovačem	92	Zátěžový regulátor brzdné síly (mechanický regulátor tlaku)	110
8.5.3 Nepřímočinná brzdová soustava (strojní brzdy)	92	Elektronický rozdělovač brzdné síly	110
8.6 Kapalinové brzdy	93	8.6.9 Protiblokovací systém ABS ..	111
Konstrukce	93	Účel	111
Princip činnosti	93	Základní fyzikální podmínky při brzdění	111
8.6.1 Hlavní brzdový válec	94	Požadavky na ABS ..	113
Účel	94	Dynamika brzděného kola	113
Konstrukce	94		
Princip činnosti	94		
Hlavní brzdový válec s centrálním ventilem	96		
8.6.2 Bubnové brzdy	97		
Konstrukce a princip činnosti (obr. 8.10)	97		
Vlastnosti bubnových brzd	97		

OBSAH

Provedení systémů ABS	115	8.7.5 Dvouhadicová vzduchotlaká brzdová soustava přívěsu	151
Bosch ABS 2 S	115	Konstrukce	152
Elektronický závér diferenciálu		Princip činnosti	152
EDS	121	8.7.6 Hlavní části vzduchotlaké soustavy užitkových vozidel	154
Jednotlivé části ABS	123	Zařízení plnicího okruhu (A)	154
Protiblokovací systém ABS u motocyklů	127	Zařízení okruhů provozních brzdy (B)	163
8.6.10 Regulace prokluzu ASR	129	Zařízení okruhu parkovací brzdy (C)	175
Účel	129	Zařízení okruhu řízení brzd přívěsu (D)	176
Požadavky na ASR	129	8.7.7 Brzdy užitkových vozidel	181
Princip činnosti	130	Bubnové brzdy	181
Elektronické řízení výkonu motoru EMS	130	Kotoučové brzdy	181
Regulace brzdného momentu motoru MSR	131	Samočinné nastavení třecích brzdy	182
Provedení systémů Bosch ASR	131	8.7.8 Protiblokovací brzdový systém ABS u užitkových vozidel	184
Řízení zapalování a vstřikování	133	Samočinná zátěžová regulace brzdné sily (ALB)	185
8.6.11 Systém dynamické stabilizace vozidla ESP	134	Princip regulace ABS	185
Požadavky na systém	135	Hlavní části protiblokovacího brzdového systému ABS	186
Hlavní části	135	Princip činnosti systému ABS ...	189
Regulace systému	136	Příklady použití	191
8.6.12 Systém jízdní stability vozidla ESP II	136	8.7.9 Regulace prokluzu ASR u užitkových vozidel	192
Systém jízdní stability ESP s funkcí DSR	141	Účel	192
Doplňkové funkce systémů jízdní stability	141	Princip regulace	192
Brzdění s podporou systému ACC	142	Hlavní části	193
8.7 Vzduchotlaké brzdy	144	8.7.10 Elektronické brzdové soustavy nákladních vozidel (EBS) ...	196
8.7.1 Zobrazení vzduchotlaké brzdové soustavy	144	Regulace jízdní stability ESP nákladních vozidel	199
Označení přípojek jednotlivých zařízení	145	8.8 Zpomalovací (odlehčovací) brzdy	201
8.7.2 Dvouokruhová vzduchotlaká brzdová soustava	145	8.8.1 Výfukové brzdy	201
Hlavní části	146	8.8.2 Motorové brzdy	201
8.7.3 Dvouokruhová dvouhadicová vzduchotlaká brzdová soustava	146	8.8.3 Elektromagnetické viřivé brzdy (elektrické retardéry)	202
Konstrukce	148	8.8.4 Hydrodynamické brzdy (kapalinové retardéry)	203
Princip činnosti	148		
8.7.4 Dvouokruhová dvouhadicová vzduchotlaká brzdová soustava s ABS	150		
Konstrukce	150		
Princip činnosti	150		

DEVÁTÁ KAPITOLA

RÍZENÍ	205
9.1 Účel	205
9.2 Umístění na vozidle	205

OBSAH

9.2.1 Hlavní části	205
9.3 Jízda zatáčkou	205
9.3.1 Odvalování kol v zatáčce	205
9.3.2 Lichoběžník řízení	205
9.4 Geometrie řízení	206
9.4.1 Odklon kola	206
Pozitivní odklon	206
Negativní odklon (příklon)	206
9.4.2 Příklon rejdrové osy	206
9.4.3 Poloměr rejdu	207
Pozitivní poloměr rejdu	207
Negativní poloměr rejdu	207
Nulový poloměr rejdu	207
9.4.4 Záklon rejdrové osy	207
Pozitivní záklon	208
Negativní záklon (předklon)	208
9.4.5 Sbíhavost	208
9.4.6 Diferenční úhel	209
9.5 Volant a hřídel volantu	209
9.6 Převodky řízení	210
9.6.1 Účel	210
9.6.2 Převodový poměr	210
9.6.3 Druhy převodek řízení	210
Hřebenová převodka řízení	210
Maticové převodky	212
Šnekové převodky řízení	213
9.7 Řídicí tyče	214
9.7.1 Účel	214
9.7.2 Hlavní části	214
Kulové klouby řízení	214
9.7.3 Uspořádání spojovacích řídicích tyčí	214
Spojovací řídicí tyče u tuhé nápravy	214
Spojovací řídicí tyče u výkyvné nápravy	214
9.7.4 Kulové klouby řízení	215
9.8 Řízení s posilovačem	215
9.8.1 Řízení s hydraulickým posilovačem	216
Princip činnosti	216
9.8.2 Hřebenové řízení s hydraulickým posilovačem	217
Zdroj tlakového oleje	218
Řídicí ventil	218
Pracovní válec	218
9.8.3 Elektronicky řízený hydraulický posilovač řízení	218
9.8.4 Elektrické posilovače řízení	219
Lucas EPAS	219
Posilovač NSK EPS	220
Výhody elektrických posilovačů řízení	221
Umístění elektrického posilovače u různých typů motorových vozidel	221
9.9 Řízení s proměnným převodem	221
9.9.1 Základní princip	223
9.9.2 Perspektiva	224
DESÁTÁ KAPITOLA PODVOZKY TRAKTORŮ	227
10.1 Podvozek traktoru	227
10.2 Odpružení traktoru	227
10.3 Řízení kolových traktorů	229
PŘÍLOHA A ZNAČKY	233
PŘÍLOHA B ZKRATKY	241
POUŽITÁ LITERATURA	245